

11.11.2024

Eduskunnan sivistysvaliokunnalle:

Asia: HE 159/2024 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi lukiolain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Viite: Lausuntopyyntönne 31.10.2024

1 Yleisiä huomioita esitetystä lakikokonaisuudesta

OAJ kiittää mahdollisuudesta lausua lukiolain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta.

Esitetyt lakimuutokset ovat yleisellä tasolla kannatettavia ja oikean suuntaisia. Lakiluonnos on myös tarkentunut varsinkin oppimisen tuen osalta huomattavasti selkeämpään suuntaan lausuntokierroksella olleesta esitysluonnoksesta.

Säädösehdotukset edellyttävät kuitenkin joiltain osin tarkentamista, mutta ennen kaikkea vaikutusten arviointia ja vahvaa toimeenpanon tukea.

2 Oppimisen tuen kokonaisuutta tarkennettava ja seurattava

Oppimisen tukea koskeva lakiesitys on kiitettävällä tavalla tarkentunut aiemmin lausunnonle annetusta luonnoksesta. Esitetyt muutokset eivät kuitenkaan tuo tosiasiallisesti oleellista muutosta voimassa oleviin oppimisen tukea koskeviin säädöksiin muilta osin kuin tukiovetusta ja hallinnollista päätöstä koskien. Lisäksi oppimisen tukeen kohdennettava rahoitus ei ole korvamerkittyä, joka voi johtaa siihen, että tukeen kohdennettu lisärahoitus ei käytännössä vahvasta tuen nykytilaa. Tällöin tukeen tarkoitettulla resurssilla paikataan koulutuksen järjestäjien yleistä taloutta.

OAJ pitää hyvänä, että 28 §:ssä säädetään aiemmasta poiketen selkeästi opiskelijan oikeudesta tukiovetukseen. Käytännössä 28 § sisältäisi myös aiemman, voimassa olevan säädöksen mukaisen oppimisen tuen, joka tarkoittaa myös erityisopettajan antamaa tukea ja ohjausta. Esitetyssä 28 § varsinaisessa pykälätekstissä kuitenkin mainitaan tuki vain yleisellä tasolla, mutta lain perusteluissa tarkennetaan, mitä tällä tuella tarkoitetaan.

➔ Jotta säädöksestä käy selkeästi erityisopettajan antaman opetuksen sisältyminen 28 § mukaiseen tukeen, tulisi 28 §:ää OAJ:n näkemyksen mukaan tarkentaa seuraavasti:

11.11.2024

28 § oikeus oppimisen tukeen:

*Opiskelijalla on oikeus oppimisen tukeen tässä laissa tarkoitettujen opintojen aikana. Oppimisen tuki on opiskelijan tarvitsemaa **opettajan antamaa** tukiopetusta, **kielellistä tukea, erityisopettajan antamaa tilapäistä erityisopetusta sekä tukea ja ohjausta**, jota hän tarvitsee lukion oppimäärän suorittamiseksi. Tukitoimet toteutetaan opetushenkilöstön yhteistyönä.*

Tuen tarvetta tulee arvioida opintojen alussa sekä säännöllisesti opintojen edetessä. Tukitoimet kirjataan opiskelijan pyynnöstä hänen henkilökohtaiseen opintosuunnitelmaansa.

OAJ pitää hyvänä, että lain perusteluissa todetaan selkeästi, että tässä tarkoitettu tukiopetus ei ole tarkoitettu niille opiskelijoille, jotka omavalintaisten poissaolojen tai passiivisuuden vuoksi jäisivät jälkeen opinnoissaan.

Oikeus erityisopetukseen

28 a §:ssä säädettäisiin vahvemmassa tuesta niille, jotka todennettujen oppimisvaikeuksien perusteella tarvitsisivat 28 § vahvempia tukitoimia. OAJ huomauttaa, että käytännössä lukiokoulutuksessa aineenopettajat väistämättä vastaavat opetuksesta ja arvioinnista. Erityisopettajilta ei koulutuksen tai kelpoisuuden näkökulmasta voi edellyttää lukion koko oppiainesubstanssin hallintaa.

➔ Lain perusteluista on siksi käytävä selkeästi ilmi, että annettaessa erityisopetusta 28 a § mukaisesti oppiaineiden opetuksesta ja arvioinnista vastaa aineenopettaja.

Tukitoimien suunnittelu, koordinointi ja seuranta olisivat erityisopettajan työtä. OAJ korostaa tuen suunnitelman merkitystä ja että se on niiden opettajien saatavilla, jotka kyseistä opiskelijaa opettavat. OAJ pitää välttämättömänä, että Opetushallitus laatii yhteneväisen valtakunnallisen ohjeistuksen kyseisten tukitoimien suunnittelusta.

Tukitoimet kirjattaisi opiskelijan pyynnöstä tämän henkilökohtaiseen opinto-suunnitelmaan. OAJ pitää kuitenkin käytännön kannalta oleellisena, että tukitoimia koskeva suunnitelma on opiskelijaa opettavien opettajien saatavilla ja joustavasti erityisopettajan päivitettävissä oleva asiakirja.

OAJ pitää välttämättömänä, että oppimisen tukeen liittyen säädetään perusopetuksen järjestäjää velvoittavasti tiedonsiirrosta lukiokoulutuksen järjestäjälle. Tämä toteutuisi esitetysti oppivelvollisuuslain 23 § muutoksella lukiokoulutusta koskien. Jotta tukitoimien tarpeellisuus perusopetuksessa tehtyjen päätösten perusteella voitaisi arvioida, on oleellista, että tieto tuen päätöksistä siirtyy viiveettä lukion erityisopettajalle ja/tai opinto-ohjaajalle tai niille tahoille, jotka koordinoivat tukitoimien toteutusta oppilaitoksessa.

11.11.2024

- OAJ esittää, että sivistysvaliokunta toisi mietinnössään esiin tarpeen varmistaa sujuva tiedonsiirto lain mukaisesti niille henkilöiden saataville, joiden tehtävänä on koordinoita tukitoimien toteutusta oppilaitoksessa ja jotka vastaavat tukitoimien tarpeen suunnittelusta sekä arvioinnista. Tiedonsiirrosta ohjeistaminen olisi Opetushallituksen tehtävä.

Esitetyn lakiluonnoksen mukaan 28 a § mukainen erityisopetus edellyttäisi hallinnollista päätöstä tukitoimista. OAJ:n näkemyksen mukaan 28 a § mukaisen erityisopetuksen antamisen ei tarvitse edellyttää hallinnollista päätöstä.

Päätös erityisopetuksesta 28 b §

Opiskelijan kannalta on oleellista, että tukitoimet aloitetaan viiveettä. Perusopetuksessa tehty päätös oppilaskohtaisista tukitoimista on oikeellinen peruste arvioida tukitoimien tarve myös lukiossa. Tukitoimien tarve voi ilmetä myös lukio-opintojen aikana. Tarpeellisten tukitoimien aloittamisen ei kuitenkaan tarvitsisi edellyttää hallinnollista päätöstä. Opiskelijan kannalta oleellista on, että 28 a § mukaista tukea annetaan tunnistetun tarpeen perusteella ja erityisopettajan johdolla laaditaan suunnitelma tuen toteutuksesta.

OAJ pitää opiskelijan oikeusturvan kannalta ymmärrettävänä sitä, että riittämättömiksi koettuihin tukitoimiin on voitava hakea muutosta. Tämä edellyttää hallinnollista päätöstä tuesta, jossa yksilöitäisiin, mitä tukitoimia oppilaitos katsoo tarpeelliseksi, jotta opiskelijalla olisi mahdollisuus saavuttaa oppimäärän tavoitteet.

OAJ on huolissaan tarpeettomasta hallinnollisen työn lisäämisestä, sillä päätös edellyttää opiskelijan ja alaikäisen huoltajan kuulemista. Oppimisen tuen henkilöstöresursseja ei tulisi käyttää byrokratian lisäämiseen vaan oppimisen tuen antamiseen.

- OAJ esittää, että 28 b §:n säädökseen tehtäisi seuraava tarkennus:

28 b § Päätös erityisopetuksesta

Koulutuksen järjestäjä päättää opiskelijalle annettavasta erityisopetuksesta.

Erityisopetusta koskeva hallintopäätös annetaan, jos opiskelija tai hänen huoltajansa sitä pyytää. Opiskelijaa ja tämän huoltajaa tai laillista edustajaa tulee kuulla ennen tässä momentissa tarkoitetun päätöksen tekemistä. Jos oppivelvolliselle on tehty perusopetuslain 17 §:ssä tarkoitettu päätös erityisestä tuesta ja päätös on voimassa perusopetuksen päättyessä, koulutuksen järjestäjän on selvitettävä ja arvioitava opiskelijan erityisopetuksen tarve perusopetuksen aikana tehdyn erityisen tuen päätöksen perusteella.

- OAJ esittää, että sivistysvaliokunta korostaa mietinnössään, että lain perusteluissa on mainittava selkeästi, että 28 a § mukaisten tukitoimien arviointi, suunnittelu ja käynnistäminen voidaan toteuttaa ilman hallinnollista päätöstä.

11.11.2024

Perusteluna edellä olevalle OAJ korostaa hallinnollisen työn määrällisen kasvun välttämistä. Tosiasiallisesti hallinnollinen päätös ei takaa opiskelijan saamaa tukea. Hallinnollinen päätös laadittaisi siksi, että opiskelija voi hakea päätökseen muutosta valitusteitse. Tämä muutostarve lähtee ennen kaikkea riittämättömäksi koetuista tukitoimista. Näin ollen OAJ katsoo riittäväksi, että päätös annettaisiin pyydettyäessä.

Edellä olevan 28 b § säädökseen ja lain perusteluihin tulee kirjata teknisenä tarkennuksena oikeelliset viittaukset perusopetuksen oppimisen tukea koskevan 20 c § säädökseen oppilaiskohtaisista tukitoimista.

Oppimisen tukeen kohdistuva lisärahoitus

Lakiuudistuksen myötä oppimisen tukeen kohdennetaan 10M euron lisärahoitus. OAJ pitää lisärahoitusta tervetulleena ja perusteltuna oppimisen tukeen kohdennettuna. Lukiokoulutuksen rahoitusmekanismista johtuen tämä rahoitus osoitettaisiin osaksi opiskelijamäärään perustuvaa yksikköhintarahoitusta. Tämä rahoitus on yleiskatteellista eikä se varmista lisärahoituksen kohdentumista oppimisen tukeen.

➔ OAJ esitti huolensa siitä, että lisärahoitus ei tosiasiallisesti kanavoidu oppimisen tuen vahvistamiseen

OAJ toi jo lain valmisteluvaiheessa, että keino korvamerkitä oppimisen tukeen kohdennettava lisärahoitus olisi kohdentaa se pitkäkestoisena, monivuotisena hankerahoituksena oppimisen tukeen. Tuen saamisen edellytyksenä koulutuksen järjestäjä antaisi selvityksen tuen rakenteista ja nykytilasta, sillä tarkoitus ei olisi rahoittaa nykyistä oppimisen tukea kyseessä olevalla lisärahoituksella. Tämä rahoitusmekanismi monimutkaistaisi jonkin verran lukiokoulutuksen rahoitusta, mutta varmistaisi lisäresurssin kohdentumisen oppimisen tukeen koulutuksen järjestäjien lukiokoulutuksen omarahoitusosuuden rahoitusvajeen paikkaamisen asemesta.

Tukeen kohdistettava lisäresurssi on merkittävä – jos se kohdistetaan oppimisen tukeen

Oppimisen tukeen kohdennettava lisäresurssi on merkittävä. Lain valmisteluasiakirjojen mukaan se vastaisi n. 150 erityisopettajan lisäystä. Suomessa on noin 370 lukiota. Tämä henkilöresurssi tarkoittaisi sitä, että lähes puoleen Suomen lukioista olisi rekrytoitavissa kokoaikainen erityisopettaja. Vastaavasti 80 prosenttiin Suomen lukioista voitaisi kohdentaa puolikkaan erityisopettajan työaika (vuosityöajassa olevan erityisopettajan työaika on 1600 tuntia vuodessa)

Tukeen kohdistuvan lisäresurssin merkittävyyttä korostaa vertailu vuoteen 2018, jolloin säädettiin erityisopetuksesta lukiokoulutuksessa. Lisärahoitus käytännössä kolminkertaistaa tukeen arvioidun resurssitarpeen. Tuolloin lukiolain (HE 41/2018) valmisteluasiakirjojen mukaan koko erityisopetuksen hinta lukiokoulutuksessa nykyisen säädöksen mukaisesti olisi 4,94M€ ja tukeen kohdennettiin tuolloin 1,84M euron uuteen velvoitteeseen perustuva lisärahoitus:

11.11.2024

*”Kyselyn tietojen perusteella oppimisen tuen opiskelijakohtainen kustannus niille koulutuksen järjestäjille, jotka jo nykyisin tarjoavat tukea opiskelijoilleen, on noin 48 euroa, jolloin **oppimisen tuen kokonaiskustannukset olisivat noin 4,94 miljoonaa**. Tukeen on kyselyn tietojen perusteella jo nykyisin panostettu arviolta ainakin 3,1 miljoonaa euroa. Oppimisen tukea koskevasta ehdotuksesta aiheutuvat lisäkustannukset olisivat näin ollen arviolta 1,84 miljoonaa euroa vuodessa.” (HE 41/2018, taloudelliset vaikutukset, luku 4.1, s.33)*

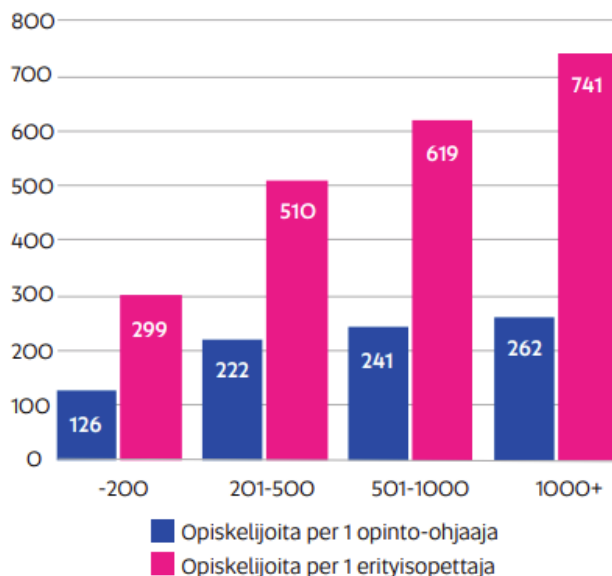
Mikäli sivistysvaliokunta ei katso mahdolliseksi kohdentaa lisäresurssia oppimisen tukeen korvamerkittynä, esitämme seuraava lausumaa:

Lausumaehdotus

Hyväksyessään tämän lausuman eduskunta edellyttää, että Opetus- ja kulttuuriministeriö selvittää ja raportoi vuoden 2027 alkuun mennessä tuen lainsäädäntöuudistusten vaikutuksista oppilaitoksissa annettavan tuen määrään, erityisopettajien opetustuntimääriin, vakituisten virka- ja työsuhteisten erityisopettajien määriin, tukiopetuksen määrään ja laatuun, tukea koskevien hallinnollisten päätösten ja niistä tehtyjen oikaisuvaatimusten määrään sekä opiskelijoiden kokemusta tuen riittävydestä.

OAJ korostaa, että erityisopettajien määrän kasvattamistarve on lukiokoulutuksessa todellinen. OAJ:n selvityksen mukaan ([lukiokoulutuksen ilmapuntari](#), 2024) erityisopettajien määrä vaihtelee huomattavasti eri lukioissa ja erityisopettajia on varsinkin suurissa lukioissa huomattavan vähän suhteessa opiskelijamäärään:

Erityisopettaja- ja opinto-ohjaajaresurssit lukion koon mukaan

11.11.2024

Tuen yhdenvertainen saatavuus tulisi varmistaa säätämällä erityisopettajien minimimäärästä opiskelijakohtaisella suhdeluvulla 1:200 opiskelijaa.

3 Rahoitusjärjestelmän kehittämistä on jatkettava viiveettä

OAJ:n näkemyksen mukaan esitetyt uudistukset lukiokoulutuksen rahoitusjärjestelmään ovat osin oikean suuntaisia, mutta mittaluokaltaan riittämättömiä. Esityksen merkittävimpana puutteena OAJ pitää sitä, että se ei kannusta alueelliseen koulutuksen järjestämisen tai koulutustarpeen tarkasteluun laajemmin.

OAJ pitää esitetyssä mallissa kannatettavana rahoitusjärjestelmän kehittämistä saavutettavuusperusteen tunnistavaksi. Tämä muutos turvaa pitkien etäisyyksien, vaikeiden kulkuyhteyksien sekä ns. kielisaarekkeiden kohdalla lukiokoulutuksen järjestämistä. Toisaalta esitetyllä tavalla se heikentää 36 pienen lukion toimintaedellytyksiä leikaten nykyistä korotettua rahoitusta.

Esityksen suurimpana puutteena OAJ pitää sitä, että resurssiohjaus kohdistuu esitetyssä tarkastelussa kuitenkin liian pieneen yksikköön. OAJ korostaa tarvetta tarkastella koulutuksen saavutettavuutta alueellisesti tunnistuen perusopetuksen ja lukiokoulutuksen yhteinen järjestäminen. Pienten lukioden toimintaa, toimintaedellytyksiä ja siten rahoitusmekanismeja tulee tarkastella sidoksissa perusopetuksen järjestämiseen. Pienten lukioden aineenopetus on oleellisin osin perusopetuksen ja lukiokoulutuksen yhteisin opettajin järjestetty.

VOS-rahoitukseen tehtävät muutokset

Kuntien peruspalveluiden valtionosuusjärjestelmää uudistetaan hallituskauden aikana. Työn valmistumiselle annettiin kuitenkin lisää aikaa ja uudistuksen on määrä valmistua vuoden 2026 aikana.

- ➔ OAJ korostaa, että jos uudistamisen yhteydessä tehdään muutoksia VOS rahoituksen sisältämään syrjäisyyismäärittelyyn, on sillä vaikutuksia myös lukiokoulutukseen tässä laissa uudistettavan rahoitusmekanismin kautta.
- ➔ VOS-rahoituksen muutoksilla voi olla oleellinen vaikutus kunnan edellytyksiin sivistyspalveluiden järjestämisessä laadukkaasti. Kunnan rahoitustilanne heijastuu suoraan lukiokoulutuksen järjestämisen edellytyksiin ja rahoituksen leikkaukset voivat johtaa lukioden lakkauttamisiin.
- ➔ OAJ pitää tärkeänä, että valiokunta toteaisi mietinnössään tarpeen seurata VOS-uudistuksen vaikutuksia kuntien lukiokoulutuksen järjestämisedellytyksiin ja kuntien mahdollisuuksiin järjestää yleissivistävää koulutusta.

11.11.2024

Rahoitusjärjestelmän jatkokehittäminen on aloitettava viiveettä ja perusrahoitusta on vahvistettava pitkäkestoisella rahoituksen kehittämissuunnitelmalla

Hallitusohjelman mukaisesti rahoitusjärjestelmän uudistamisella "tavoitellaan lukiokoulutuksen rahoitusjärjestelmän parempaa vastaavuutta lukiokoulutuksen järjestämisestä aiheutuviin kustannuksiin."

- ➔ OAJ toistaa näkemyksenä, että hallitusohjelman mukaisesti kyseinen kirjaus tulisi huomioida laatimalla pitkän aikavälin suunnitelma lukiokoulutuksen rahoitukseen liittyvän 100M € leikkauksen purkamiseksi. Rahoituslain 23 b §:n säädös 996,13 € yksikköhinnan leikkauksesta on poistettava pitkäjänteisellä koulutuksen rahoituksen kehittämissuunnitelmalla.

Kunnalla on velvollisuus järjestää perusopetusta, mutta lukiokoulutuksen järjestäminen on kunnalle vapaaehtoista. Ikäluokkien pienentyessä kunta on kuitenkin tarkasteluyksikkönä pieni sekä rahoituksen että järjestämisen näkökulmasta.

OAJ pitää välttämättömänä, että rahoitusjärjestelmää ja koulutuksen järjestämistä kehitetään mitä pikimmiten tunnistamaan alueellinen yleissivistävän koulutuksen järjestäminen, järjestäjäverkko ja väestöennusteeseen perustuva oppilas- sekä opiskelijamäärä.

- ➔ Tämä edellyttää rohkeaa alueellisen yleissivistävän koulutuksen järjestämis- lupatarkastelun aloittamista sekä lukiokoulutuksen alueellisen järjestämisvelvoitteen tarpeellisuuden arviointia.

Lausumaehdotus:

Tämän lausuman hyväksyessään eduskunta edellyttää, että Opetus- ja kulttuuriministeriö aloittaa lukiokoulutuksen rahoitusjärjestelmän kehittämisen seuraavan vaiheen, jonka tarkoituksena on tunnistaa nykyistä selkeämmin alueellinen koulutustarve, yleissivistävän koulutuksen yhteinen järjestäminen ja kuntaa laajempi alueellisen järjestämisen tarkastelu.

4 Esitys taito- ja taideaineen ylioppilastutkinnon kokeeksi on kannatettava

Lukiokoulutuksessa kaikille yhteisten taito- ja taideaineiden sisällyttäminen ylioppilastutkintoon on kannatettava uudistus lukiokoulutuksen ja ylioppilastutkinnon kehittämisessä.

OAJ pitää perusteltuna, että lain valmistelussa edetään esitetyllä tavalla kaikille yhteisten taito- ja aineiden osalta ne ylioppilastutkintoon sisällyttäen. OAJ pitää kuitenkin välttämättömänä, että kaikkia jatkossa tukinnon ulkopuolelle jääviä

11.11.2024

lukiodiplomeja kehitetään edelleen ja myös suhteessa ylioppilastutkintoon. Näiden diplomien kehittämisessä huomio on kiinnitettävä niiden saavutettavuuteen, arvioinnin yhdenmukaistamiseen ja luotettavuuteen, jotta tulevaisuuden lukiodiplomien kautta annettua näyttöä on mahdollista hyödyntää korkeakoulujen opiskelijavalinnassa sekä tarkastella myös näiden suhdetta ylioppilastutkintoon.

Esitetty taito- ja taideaineen kokeiden valmistelu on oma erillinen prosessinsa, joka on vasta alkamassa Opetushallituksen ja Ylioppilastutkintolautakunnan toimesta. OAJ korostaa näkemyksensä, että taito- ja taideaineiden ylioppilastutkinnon kokeeseen on sen oleellisena osana jatkossakin sisällytettävä taidollinen tai taiteellinen näyttö. Kokeessa tulee säilyttää nykyisen lukiodiplomin oleelliset piirteet. Näitä ovat: prosessinomainen työskentely, oman työskentelyn reflektointi, taiteellinen ja/tai taidollinen näyttö sekä kirjallinen työ.

- ➔ OAJ pitää ylioppilastutkintolakiin (4 §) esitettyä lisäystä kokeisiin mahdollisesti sisällytettävästä valmistavaa näyttöä erittäin tarpeellisena ja perusteltuna.

Ylioppilastutkinnoin kokeiden on oltava selkeästi yhteydessä Opetushallituksen laatimiin opetussuunnitelman perusteisiin. Ylioppilastutkinnon kokeiden kehittämisen on OAJ:n näkemyksen mukaan toteutettava tiiviissä yhteistyössä Opetushallituksen kanssa tunnistuen ylioppilastutkinnon ohjausvaikutus lukio-opintoihin. Tämän takia nykyisten sisällöltään varsin väljien taito- ja taideaineiden valtakunnallisten valinnaisten opintojen opetussuunnitelmallinen sisältö ja tavoitteet on tarpeen päivittää nykyistä tarkemmaksi. Oleellista on, että Ylioppilastutkintolautakunta ei määrittele millaista opetusta taito- ja taideaineissa annetaan, vaan tämä määrittää opetussuunnitelman perusteissa tunnistuen oppiaineelle tyypillinen työskentelytapa ja tietosubstanssi.

Ylioppilaskokeeseen sisällytettävien taito- ja taideaineiden kokeiden toteutus jää käytännössä ylioppilastutkintolautakunnan kehittämisvastuulle. Valmistelun osalta ei tässä vaiheessa ole tiedossa kuin karkeita hahmotelmia taito- ja taideaineiden kokeiden toteutustavasta. Tämä on aikataulullisesti ymmärrettävää, mutta se johtaa tilanteeseen, jossa näytön muoto ja tyyppi tulee oletettavasti merkittävästi muuttumaan nykyisestä, muttei lausuntovaiheessa ole vielä tiedossa, miten.

- ➔ OAJ pitää tärkeänä, että sivistysvaliokunta toisi kantanaan esiin tarpeen sisällyttää taito- ja taideaineiden ylioppilastutkinnon kokeisiin näille oppiaineille tyypilliset taidollisen tai taiteellisen työskentelyn sekä prosessinomaisen työskentelyn.

OAJ pitää lakiesityksen kustannusvaikutusten arviointia puutteellisena. Esityksen mukaan ylioppilastutkinnossa otettaisiin käyttöön lisäkoepäivä. Esityksessä ei ole arvioitu lisäkoepäivän edellyttämää valvontahenkilöstön työaikaatarvetta. Vastaavasti taito- ja taideaineen koetta edeltävien näyttöjen järjestäminen edellyttää oppilaitoksissa valvontaa ja ohjausta sekä mahdollisesti myös arviointia.

11.11.2024

Taito- ja taideaineiden opintotarjonnan kysyntä voi myös jonkin verran kasvaa, joka lisäisi näiden oppiaineiden varsinkin valinnaisten opintojen järjestämistarvetta. Toisaalta monessa suuremmassa lukiossa lukiodiplomikurssi on järjestetty erillisenä kurssina, jolle ei uudistuksen myötä olisi vastaavaa tarvetta. Tältä osin uudistus voi jopa vähentää taito- ja taideaineiden opetusta lukiossa.

Taito- ja taideaineiden sisällyttäminen ylioppilastutkintoon on näiden oppiaineiden osalta tervetullut, mutta merkittävä muutos. Sen tueksi tulee järjestää toimeenpanoa tukevaa arviointiosaamisen kehittämistä. Hallituksen esitys ei kuitenkaan sisällä luvussa 10 (toimeenpano ja seuranta) minkäänlaista suunnitelmaa toimeenpanon tukemisesta.

- OAJ pitää välttämättömänä, että sivistysvaliokunta tuo mietinnössään esiin tarpeen järjestää uudistukseen liittyvää täydennyskoulutusta ja arviointiosaamista tukevaa koulutusta lukioiden taito- ja taideaineiden opettajille. OAJ esittää seuraavaa lausumaa asiasta:

Lausumaehdotus:

Hyväksyessään tämän lausuman eduskunta edellyttää Opetus- ja kulttuuriministeriötä valmistelemaan yhdessä Opetushallituksen ja ylioppilastutkintolautakunnan kanssa ylioppilastutkinnon uudistuksiin liittyvän toimeenpanon tukisuunnitelman, jolla tuetaan arviointiosaamisen kehittämistä sekä uuden tutkintorakenteen mukaisten järjestelyiden toteuttamista oppilaitoksissa. Osana suunnitelmaa selvitetään uuden tutkintorakenteen ja sen kokeiden aiheuttamat kustannusvaikutukset ja sen mahdollisesti edellyttämä lisärahoitus.

5 Englanninkielinen ylioppilastutkinto ja opiskelu englannin kielellä on rajattava tarkasti

OAJ pitää esitettyä toteutusta englanninkieliseksi ylioppilastutkinnoksi kannatettavana ratkaisuna tarpeeseen mahdollistaa opiskelu lukiokoulutuksessa ja ylioppilastutkinnon suorittaminen englannin kielellä kansallisen opetussuunnitelman mukaisesti.

Esityksen oleellisena ansiona OAJ pitää sen kohtuullisen selkeää rajausta englanninkielisen tutkinnon suorittamiseen oikeutettujen osalta. OAJ pitää välttämättömänä, että tutkinnon suorittaminen perustuu aikaisempaan englanninkieliseen koulusivistykseen ja siten englanninkielisen lukiokoulutuksen suorittamiseen. Vastaavasti englanninkieliseen lukiokoulutukseen otettavilta tulee edellyttää riittävää englannin kielen hallintaa lähtökohtaisesti aiempaan englanninkieliseen koulusivistyskieleen perustuen. Kielenhallinnan osoittamisesta tulisi antaa yhtenevät kansalliset ohjeet, joiden laadinnasta vastaisi Opetushallitus.

11.11.2024

- Opetushallituksen tulee laatia yhtenevät ohjeet riittävän englannin kielen hallinnan osoittamisesta sen ollessa opiskelijaksi ottamisen kriteeri englanninkielisessä lukiokoulutuksessa, mikäli tämän aikaisempi koulusivistyskieli on ollut muu kuin englanti (luonnollisesti myös muu kuin suomi tai ruotsi).

Englanninkielisen lukiokoulutuksen ja ylioppilastutkinnon mahdollistaminen voi lisätä halua järjestää opetusta myös perusopetuksessa enenevissä määrin englannin kielellä. OAJ korostaa, että oppilaiden, joiden äidinkieli on suomi tai ruotsi, tulee lähtökohtaisesti suorittaa toisen asteen opiskelu ja ylioppilastutkinto suomen tai ruotsin kielellä. Englanninkielisen perusopetusväylän kasvattamisesta ei ole tarkoituksenmukaista rakentaa väylää muulla kuin kansalliskielillä käytyyn toisen asteen koulutukseen.

Suomen kieli on puhujamäärältään maailmalla pieni kieli ja sekä suomen- että ruotsinkielistä koulutusta on pidettävä kansallisessa koulutuskeskustelussa aina kaikille yhteisenä, lähtökohtaisena opiskelukielenä. Suomenkielinen koulusivistys on pienten kansalliskielten säilymisen kannalta ensisijaista.

- OAJ pitää tärkeänä, että valiokunta korostaisi mietinnössään kansalliskielillä järjestettävän koulutuksen merkitystä ja että englanninkieliseen lukiokoulutukseen otettavilta edellytettäisiin merkittäviä puutteita suomen- tai ruotsin kielen hallinnassa edellytyksenä englanninkieliselle opiskelulle lukiokoulutuksessa

OAJ pitää kannatettavana ja jatko-opintokelpoisuuden kannalta perusteltuna, että myös englanninkielinen ylioppilastutkinto sisältäisi suomi tai ruotsi toisena kielenä (S2/R2) kokeen turvaten näin myös englanninkielisten opiskelijoiden kielellisiä jatko-opintovalmiuksia. Tämä vastaisi myös työelämän kannalta välttämättömiin kielitaitovaatimuksiin.

OAJ huomauttaa, että markkinoilla ei toistaiseksi ole saatavilla englanninkielistä kansallisen opetussuunnitelman mukaista oppimateriaalia. Oletettavasti pieneksi jäävän opiskelijamäärän takia kaupallisilla kustannusyhtiöillä ei oletettavasti ole intressejä valmistaa kyseistä materiaalia.

- OAJ pitää tärkeänä, että valiokunta korostaa mietinnössään laadukkaan oppimateriaalin merkitystä ja sitä, ettei opettajien koulutukseen ja työnkuvaan kuule oppimateriaalin tekeminen. Materiaalin laatiminen voi aiheuttaa lisäkustannuksia ja opettajien mahdollisesti laatiman materiaalin osalta on tunnistettava myös siihen liittyvä tekijänoikeudet.

Oppivelvollisuus uudistuksen hallituksen esityksen perusteluihin (HE 173/2020 s. 101) on tehty seuraava asiaan liittyvä kirjaus:

11.11.2024

*Opettajien koulutukseen ja työnkuvaan ei lähtökohtaisesti kuuluisi oppimateriaalien tekeminen. Jos työnantaja teettää opettajilla oppimateriaalia yhteiseen käyttöön, tulisi oppimateriaalin tekemisestä ja niihin liittyvistä tekijänoikeuksista **sopia aina erikseen**.*

Joissain lukioissa opetusta annetaan jo osin tai kokoaan englannin kielellä. Asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista on kuitenkin varsin väljä lukion opettajan kielitaidon osalta edellyttäen, että opettaja hallitsee opetuksessa käytettävän kielen. Englanninkielisen opetuksen laadun ja sen yhdenvertaisuuden näkökulmasta olisi perusteltua tarkentaa englanniksi opettavalta opettajalta edellytettyä kielitaidon osoittamista. Tämä selkeyttäisi myös rekrytointitilanteita kielitaidon osalta.

- ➔ OAJ edellyttää, että valiokunta tuo mietinnössään esiin tarpeen säätää opettajalta edellytettävästä riittävän kielitaidon osoittamisesta. Asetuksessa opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista tulee säätää perusopetuksen tapaan, että

"Jos oppilaitoksen opetuskieli on muu kuin suomi tai ruotsi, opetusta voi antaa myös henkilö, joka hallitsee opetuksessa käytettävän kielen. Opetushallitus määrää tarvittaessa, miten kielenhallinta osoitetaan."

- ➔ Kielitaidon osoittamiseksi lukiokoulutuksessa soveltuisi vastaava Opetushallituksen antama määräys eri vaihtoehtoista kielitaidon osoittamiseksi perusopetuksessa.

OAJ pitää niin ikään välttämättömänä, että englanninkielisen lukiokoulutuksen järjestäminen perustuu Opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämään järjestämislupaan. Osana järjestämislupien myöntämistä OKM:ltä tulee edellyttää englanninkielisen koulutuksen järjestäjän järjestämislupaan sisältyvää opiskelijamäärän määrällistä sääntelyä.

OAJ pitää niin ikään välttämättömänä, että osana järjestämislupaa koulutuksen järjestäjä selvittää opetushenkilöstön edellytykset antaa englanninkielistä opetusta ja miten opetus on tarkoitus kokonaisuutena järjestää. Lisäksi on annettava selvitys oppilaitoksen opiskelijaksi ottamisen prosessista.

- ➔ Englanninkielisen koulutuksen järjestämisluvan tulee sisältää englanninkieliseen koulutukseen otettavien opiskelijamäärän sääntely.

Englanninkielistä lukiokoulutusta ja ylioppilastutkintoa koskeva uudistus on merkittävä ja sen vaikutuksia tulee seurata. Oletettavaa on, että lain voimaan astumisen jälkeen säädöksiä on tarkennettava.

11.11.2024

Lausumaehdotus:

1. Hyväksyessään tämän lausuman eduskunta edellyttää, että Opetus- ja kulttuuriministeriö seuraa englanninkieliseen koulutukseen otettavien opiskelijoiden määriä, opintopolkuja, oppimistuloksia, englanniksi opettavien opettajien kelpoisuuksia sekä opiskelijaksi otettavien opintokelpoisuutta koskevien säädösten ja määräysten tarkoituksen mukaisuutta ja ryhtyy tarvittaviin toimenpiteisiin säädösten tarkentamiseksi.
2. Hyväksyessään tämän lausuman eduskunta edellyttää, että Opetus- ja kulttuuriministeriö selvittää varmistaa kansalliskielillä annettavien koulutuspolkujen yhtenäisyyttä ja kattavuutta varhaiskasvatuksesta korkea-asteelle kiinnittäen erityistä huomiota kansalliskielillä annettavaan korkeakoulutukseen.

Opetusalan Ammattijärjestö OAJ

Nina Lahtinen
Koulutuspolitiikan johtaja

Tuomo Laakso
Johtava erityisasiantuntija

Lisätiedot:
Tuomo Laakso
tuomo.laakso@oaj.fi
050-5477697